

О. Ю. Бобровська,
д. держ. упр., професор, професор кафедри економіки та соціально-трудо­вих відносин,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро
ORCID ID: 0000-0002-2174-9040

DOI: 10.32702/2306-6806.2022.5.44

ВЕКТОРИ "НОВОЇ ЕКОНОМІКИ" І УМОВИ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО ДОСЯГНЕННЯ

O. Bobrovska,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department
of Economics and Social and Labor Vidnosin, University of Customs and Finance

VECTORS OF THE "NEW ECONOMY" AND THE CONDITIONS FOR THEIR EFFECTIVE ACHIEVEMENT

Показано, що напрями економічного розвитку Національної економічної стратегії України до 2030 р. суттєво змінюються. Потребують перегляду засоби реалізації стратегічних завдань, обґрунтування доцільності і потенціалу існуючих можливостей. Для недопущення зниження темпів економічного розвитку країни запропоновано запровадження додаткових заходів, доповнення і зміну переліку пріоритетів розвитку, розроблення і реалізацію концепції розвитку трудових ресурсів. Цільовим вектором економічного розвитку країни в умовах критичних змін і викликів розглянуто трудові ресурси країни. Підкреслено необхідність більш глибокого теоретичного, аналітичного й інституційного корегування темпів зростання і розвитку галузей промисловості країни для укріплення їх економічного базису, взаємозв'язку і взаємопідтримки розвитку всіх нематеріальних галузей і соціальної сфери загалом з боку держави. Запропоновано методичний підхід до аналізу і перегляду змісту і ключових критеріїв економічного розвитку країни в умовах існуючих викликів, непередбачуваності очікуваних подій для визначення основних кроків і послідовності їх здійснення.

It is shown that the directions of economic development of the National Economic Strategy of Ukraine until 2030 under the influence of the COVID-19 epidemic and the shameful war unleashed by Russia are changing significantly. The means of realization of strategic tasks, substantiation of expediency and potential of existing possibilities need to be reconsidered. To prevent a slowdown in the country's economic development, it is proposed to introduce additional measures, supplement and change the list of development priorities, develop and implement the concept of human resources development. The target vector of the country's economic development in the face of critical changes and challenges is the country's labor resources, which are presented as a stock of capital, the effective use of which can minimize the negative consequences and risks of stable economic growth. This will increase the role and importance of people in the economic development of the country, will aim to create and implement the ideology of its innovation, especially in the restoration of stable growth processes. The need for deeper theoretical, analytical and institutional adjustment of the growth and development of the country's industries to strengthen their economic base, the relationship and mutual support for the development of all intangible industries and the social sphere in general by the state. The methodical approach to the analysis and revision of the maintenance and key criteria of economic development of the country in the conditions of existing challenges, unpredictability of the expected events for definition of the basic steps and sequence of their realization is offered. The application of the proposed methodological approach to the analysis of the content and criteria of economic development of the National Economic Strategy of Ukraine until 2030 will allow more reasonable

adjustment of its long-term priorities and create conditions for their achievement, choosing among the main factors of development — man, for the quality of work. Theoretical conclusions and proposals can be used for quantitative calculations, scenario forecasts of economic development, further harmonization of state regulatory mechanisms for economic management.

Ключові слова: економіка, критерії, показники, умови досягнення, стратегія, економічне зростання, економічний розвиток.

Key words: economy, criteria, indicators, conditions of achievement, strategy, economic growth, economic development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Важливою тенденцією розвитку світової економіки є глобалізація, передумовою якої стала інформатизація, що суттєво підвищує і збагачує потенціал економічного зростання всіх країн світу. Перехід до інформаційного суспільства створив для України нечувані технологічні можливості економічного розвитку, які вона використовує для вибору й обґрунтування пріоритетів економічного зростання при розробці і реалізації поточних і стратегічних планів діяльності, прагнучи стати інноваційно-інформаційною країною, спрямованою на сталий розвиток.

Цільові пріоритети економічного зростання представлені в Національній економічній стратегії України на період до 2030 р. (далі — Національна економічна стратегія) [1]. В ній були враховані всі трансформаційні вимоги і передбачені заходи щодо їх опанування і втілення. Однак реалізації цієї стратегії суттєво загрожує подальше загострення економічної ситуації в Україні, пов'язаною із продовженням інфекційної пандемії COVID-19 і ганебно розв'язаною війною з боку Росії. Умови економічного зростання і розвитку погіршилися у зв'язку з необхідністю відновлення економічної бази і новими умовами вибору напрямів економічного розвитку. В сучасних умовах обрані стратегічні напрями розвитку галузей економіки країни та їх пріоритети, характер і темп потребують переоцінки очікуваних результатів, взаємозв'язку і нових важелів управління.

Для продовження інноваційного курсу економічного розвитку необхідний аналіз, а також обґрунтоване корегування прийнятої Національної економічної стратегії. Без цього врахувати непередбачені економічні зміни, відновити системний економічний порядок і напрями руху економіки із застосуванням інноваційних технологій і механізмів виконання стратегії стає неможливим. Зазначене мотивує до пошуку розширення методичного інструментарію стратегічного планування економічного зростання країни в умовах кризового стану.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням довгострокового бачення розвитку суспільства присвячені праці багатьох вчених: А. Сміта, Дж. М. Кейнса, Т. Веблена, Д. Белла, Г. Міллера, І. Алексєєва, В. Вакуленко, Н. Гринчук, О. Берданової, В. Колтун, В. Куйбіди, Л. Фідулової, Ю. Шарова та інших. Але глобалізація світової системи, ускладнення і швидкість її трансформаційних процесів, загострення викликів, пов'язаних із наслідками пандемії COVID-19, кліматичних змін, появою процесів нового світового економічного порядку порушують питання систематичного перегляду методично-аналітичної та інструментальної оцінки обраних стратегічних напрямів, їх доцільності та необ-

хідності корегування в умовах змін. Зазначене обумовлює продовження досліджень аналітичних і методичних основ формування й обґрунтування стратегій довгострокового розвитку країни.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті: Поглибити уявлення, уточнити ознаки й особливості векторів побудови "нової економіки", окреслити й оцінити можливості їх ефективного застосування; визначити підходи до їх обґрунтування і використання в довгостроковій перспективі, інструменти і технології застосування в умовах кризи.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В кінці XX — на початку XXI ст. світ соціального життя суспільства суттєво змінився. Постіндустріальна стадія відкрила нову картину загальних трансформаційних зрушень в усіх сферах життя суспільства: політиці, економіці, культурі та ін. Світ увійшов в інформаційну епоху з новими чинниками і факторами суспільного розвитку. Крім землі, праці й капіталу до них додалися фактори знань, рівня інформатизації, фактори розподілу суспільних благ, фактори прогнозованості, фактори розвитку і нові форми організації діяльності та управління. Ускладнився простір економічних систем, стали розгортатись і розвиватись інтеграційні зв'язки господарюючих суб'єктів, формуватись у системний порядок їх взаємодії, з'явилися нові форми просторової орієнтації економіки і просторові форми її організації.

Водночас із появою у світі нових економічних інноваційних чинників зростання, з'явилися перепони і проблеми, які ускладнюють можливості їх застосування. За останні роки це природні катаклізми, пандемія COVID-19, а для України — ганебно розв'язана війна Росією. Ці умови не тільки не сприяють появі умов економічного зростання, а й суттєво їх обмежують, створюють проблеми для відтворення попереднього стану економіки. Необхідним стає глибокий аналіз зрушень існуючого стану й оцінювання реальних можливостей його відновлення і подальшого зростання з урахуванням усіх впливових чинників. До них слід віднести сировину, гроші, технології, людей, обладнання, інформацію, процеси глобалізації. Усі ці чинники легко долають державні кордони. Рушійною силою стали нові технології, які не мають національного забарвлення. Кожна інноваційна технологія стала міжнародним товаром, але підприємства України, що виробляють конкурентну продукцію, в тому числі інноваційно привабливу, поки орієнтуються скоріше на перевагу її експорту, що не сприяє вирішенню внутрішніх економічних потреб реалізації трансформаційних процесів. Це гальмує своєчасне опанування нових технологій, ідей і засобів їх застосування,

відмову від застарілих спеціалізацій виробництва. Існує і недостатня зорієнтованість на потреби внутрішнього ринку країни. Знижуються темпи відновлення фізичної і гуманітарної інфраструктури, вирішення соціальних, територіальних проблем, виникають навіть етнічні суперечності.

Ключовим фактором розвитку розглядається становлення "нової економіки". В наукових колах цей термін тісно пов'язується з розвитком сучасних інформаційних технологій, становленням інформаційної системи мережі Інтернет. Його часто вживають поряд із поняттями "інформаційне суспільство", "економіка знань", "креативна економіка", "сервісна економіка", "суспільство знань", "корпоративна економіка", виокремлюючи термін "нова економіка" як такий, що повністю змінив існуючий зміст економічних систем суспільства. Втім, як уявляється, розглядаючи нові економічні можливості країни (в даному випадку маються на увазі можливості існуючої економічної системи України) розділяти існуючу економіку як базову економічну систему країни і "нову економіку" (якою ще тільки вона може стати при певних умовах) не є обгрунтованим, оскільки це порушує класичне визначення економічної системи в частині її матеріальної основи і бази для вироблення продукції людської життєдіяльності, забезпечення продуктивних функцій і економічних відносин. Очевидно, що оновлену "нову економіку", до якої прагне країна, слід розглядати як більш інформаційно розвинену, інноваційно спрямовану, відкриту сферу діяльності, яка крім матеріальної основи вбирає в себе знання, інновації, технологічні відносини, форми організації та інші нематеріальні чинники, які розвиваються, втілюючи і трансформуючи в систему існуючих видів, сфер, галузей виробництва продукції і послуг, підвищення загальноосвітнього професійно-кваліфікаційного рівня працівників з переважанням творчого складника праці, її технологічної наукоємності, що потребує належного рівня їх організаційного й управлінського упорядкування.

Запровадження надбань і розвиток оновленої економіки потребує розгляду всіх її складників у цілісності і дотримання таких умов, за яких сукупні результати економічної діяльності будуть перевищувати економічні витрати всіх ресурсів країни.

Вітчизняні вчені виокремили три шляхи концептуалізації і використання нової економіки: зрушення від промислового до сервісного сектору економіки, трансформація виробничих систем для переходу від масового виробництва до гнучкої спеціалізації внаслідок технологічного розвитку і економіки знань [7, с. 3]. Виокремлені підходи мають певне обгрунтування. Але, як зазначалося вище, зміст пропонованих заходів навіть у сукупності не охоплює всіх особливостей і властивостей інноваційно-інформаційного спрямування зростання економічного складника країни і потребує подальших досліджень з урахуванням природних ресурсів країни, її географічного розташування, освітньо-кваліфікаційного потенціалу, існуючих традицій і уподобань українського народу. Невраховання зазначеного є не виправданим і недалекоглядним. Тому концепція розвитку "нової економіки" як інноваційно-інформаційного спрямування її зростання і розвитку повинна охоплювати всі нові інноваційні можливі, джерела, ресурси і чинники економічного зростання в їх гармонійному поєднанні. Способи поєднання всіх складників зростання економічної системи потребують відповідного обгрунтування, пошуку і визначення змісту реальних кроків для спрямування суспільних дій в напрямі швидкого еволюційного зростання.

Створюючи умови для опанування і використання нових наукових здобутків, знань, ідей, технологій і здійснення інноваційних заходів для імплементації їх у процеси виробництва й управління, слід виходити із глибокого розуміння відмінності таких економічних

понять, як "економічний розвиток" і "економічне зростання", розглядаючи їх як ключові чинники економічного стану і економічної незалежності України.

Економічне зростання країни — це її здатність розширювати можливості щодо виробництва потрібних людям товарів і послуг, задоволення інших людських потреб, тобто стабільне збільшення реального обсягу усього того, що використовувалось і було доступним раніше і, на що, продовжує існувати попит.

Економічний розвиток — це не тільки збільшення обсягу виробництва і послуг, а і їх урізноманітнення, удосконалення їх різновидів, підвищення якості і конкурентоспроможності стосовно того, що випускалось раніше. Економічний розвиток передбачає зміни в структурі виробництва, співвідношенні витрат і випуску продукції, збалансованості інвестицій у споріднені галузі, які потребують оновлення, розширення ринків вітчизняної продукції, створення нових і допоміжних галузей, забезпечення якості структур господарювання, організаційного розвитку і розвитку управління. Для створення цих умов слід бути чітко обізнаним із даними стосовно обсягу і якості капіталу країни і традиційний галузей виробництва продукції і послуг, кількості і якості природних ресурсів і соціально-культурного розвитку. Саме цей шлях економічного зростання і розвитку й обрала Україна.

Останніми роками в країні відбулося багато змін на краще. На довгостроковий період була розроблена низка стратегій, програми і плани їх виконання [10; 11], прогнози і сценарії розвитку країни [4—6; 8; 9]. Бачення нового економічного зростання і економічного розвитку країни до 2030 р. представлено в Національній економічній стратегії [1]. У ній визначено візію, принципи і цінності, недопустимі напрями руху, ключові вектори розвитку та за кожним із них стратегічні цілі, шляхи їх досягнення, а також основні завдання державної економічної політики. Визначені конкретні заходи щодо оновлення економіки України, серед яких: зростання продуктивності праці, зниження рівня зношеності основних засобів, зростання обсягів промислового виробництва, перехід до випуску товарів із високою доданою вартістю, запровадження смарт-спеціалізацій, забезпечення переходу до Індустрії-4 і реальні кроки щодо впровадження заходів. До створення Національної економічної стратегії приєдналось понад 500 учасників: представники понад 20 аналітичних центрів, понад 30 бізнес-асоціацій, 40 органів виконавчої влади, експертного середовища і громадянського суспільства, народні депутати. Понад 60 компаній і не менш ніж 30 аналітичних центрів об'єднались у Центр економічного відновлення, на базі якого і була розроблена Національна економічна стратегія. Під час її прийняття було заявлено, що Україна має суттєві переваги завдяки природним ресурсам, географічному положенню та якості людського капіталу [1]. Цифровізація заявлена головним інструментом для досягнення стратегічної цілі — збільшення ВВП до 1 трлн дол. США 2030 р. [12].

Вибору амбітних економічних цілей держави на період до 2030 р. сприяло проведення Аудиту української економіки Державною аудиторською службою України та Рахунковою палатою України [3]. Протягом 2019 — 2020 рр. проведено 2 103 ревізій фінансово-господарської діяльності, 223 перевірки закупівель, 16 010 моніторинрів закупівель та інші перевірки, які виявили фінансові порушення та недоліки на загальну суму 625,1 млрд грн. Аудит охопив наслідки майже 30-ти років існування незалежної України, виявив усі віхи непослідовної політики в питанні розвитку держави. На основі цих даних надана оцінка наслідків політики, яка проводилася, поточного рівня економічного і соціального розвитку України та можливості для зростання в довгостроковій перспективі.

На час розробки Національної економічної стратегії при проведенні аудиту були зафіксовані такі економічні

Таблиця 1. Номінальний і реальний ВВП і продуктивність праці України за період 2012–2021 рр.

Рік	Населення України, тис. осіб	Номінальний ВВП		Реальний ВВП		Різниця (реальний – номінальний), млн грн	Різниця (реальний – номінальний), %	Номінальний ВВП України в доларах США, млн дол	Продуктивність праці в доларах США, млн дол	Зростання продуктивності праці, %
		у фактичних цінах, млн грн	у %	в цінах попереднього року, млн грн	у %					
2012	45 553,0	1 408 889	100,0	1 304 064	100,0	-104 825	-7,4	175 781	385,7	100,0
2013	45 426,2	1 454 931	103,3	1 410 609	108,1	-44 322	-3,0	183 310	403,0	104,4
2014	43 928,9	1 566 728	107,7	1 365 123	96,7	-201 605	-12,9	131 805	301,4	74,7
2015	42 760,5	1 979 458	126,3	1 430 290	104,7	-549 168	-27,7	90 615	211,5	70,1
2016	42 584,5	2 383 182	120,4	2 034 430	142,2	-348 752	-14,6	93 270	218,5	103,3
2017	42 386,4	2 982 920	125,2	2 445 587	120,2	-537 333	-18,0	112 154	264,0	120,8
2018	42 153,2	3 558 706	119,3	3 083 409	126,0	-475 297	-13,4	130 832	309,5	117,2
2019	41 902,4	3 974 564	111,7	3 675 728	119,2	-298 836	-7,5	153 781	365,9	118,2
2020	41 588,4	4 194 102	105,5	3 818 456	103,8	-375 642	-9,0	155 582	372,5	101,8
2021	41 167,3	5 459 574	130,2	4 363 582	114,2	-1 095 992	20,1	-	-	-

Джерело: виконано на основні даних наведених на сайті Мінфіну: <https://minfin.com.ua>

показники недовикористання її власного потенціалу: аграрного — менше ніж третини існуючих можливостей, розробка розвіданих родовищ корисних копалин — лише 36 %, використання наявних лісових площ від загальної площі країни (16 — 19 %), зношеність доріг загальної користування — 90 %, критичний стан енергоблоків ТЕС — 92 % та інші [3, с. 7—8]. Була здійснена спроба врахування накопичених за 30 років проблемних питань у змісті векторів економічного розвитку [2]. Вектори охопили майже всі необхідні напрями економічного зростання, однак, на жаль, прогнозований рівень їх досягнення викликає певний сумнів ще з часу прийняття стратегії. В показниках векторів недостатньо враховується навіть базовий існуючий стан економіки та її матеріальних і нематеріальних активів. За період 2014—2021 рр. їх співвідношення становило 1,4. При порівнянні показників цілей економічного зростання з існуючим невикористаним потенціалом країни стає зрозумілим, що їх суттєва частина була б недосягнутою, незважаючи навіть на великі втрати України, завдані епідемією COVID-19 і війною з Росією.

Для відтворення можливостей спрогнозованого економічного зростання необхідним є різке підвищення продуктивності праці (ПП) в країні і валового внутрішнього продукту (ВВП). Вони є інтегральними показниками розвитку. ВВП вимірюється сукупною вартістю товарів і послуг, виготовлених до кінцевого використання в поточних (номінальних) і в реальних цінах. Реальний ВВП (з поправками на інфляцію) розраховується в цінах попереднього (або якогось іншого року) і визначається зростанням виробництва, а не зростанням цін. Однак в Україні різниця між реальним і номінальним ВВП, на жаль, досить велика. Реальний ВВП хронічно відстає від номінального (табл. 1), на величину якого, у свою чергу, впливає рівень інфляції і девальвації, що враховують економічне зростання і добробут громадян.

Як свідчать дані табл. 1, номінальний і реальний ВВП і ПП (в дол. США) зростатиме за аналізований час нерівномірно. Їх використання для застосування базового розрахунку показників досягнення стратегічних цілей потребує більш глибоко аналізу можливостей їх підвищення за рахунок конкретних заходів, оскільки, як зазначається в Національній економічній стратегії, якщо зростання ВВП в Україні залишиться на сучасному рівні, то щоб наздогнати Польщу за цим показником треба 50 років, а Німеччину — майже 100 років, без врахування того, що вони також будуть здійснювати заходи з підвищення ВВП [1].

Поява нових сучасних напрямів діяльності і продукування нових видів продукції чи послуг в економічній системі суспільства повинно супроводжуватись і оновлюватись створенням умов для їх швидкого опанування і використання, включаючи їх різноманіття, у тому числі прогноз вигід і витрат, раціональність розрахунків обсягів виробництва у сферах споживання, розподіл з ура-

хуванням оновлених ресурсів існуючих підприємств, домогосподарств і населення. Важливо прийняти за основу, що приріст ВВП, який може бути досягнений на одного працівника, повинен розраховуватись з урахуванням появи нових видів продукції чи послуг, зміни ринку, зміни ринкових факторів виробництва, ринку капіталу, облігацій, акцій тощо. При цьому надзвичайно важливим є забезпечення цих дій глибоким і об'єктивним аналізом. Слід зазначити, що в наукових колах і практичній діяльності вже існують нові методики аналізу та їх успішне застосування. Однак при цьому недостатньо враховуються показники результатів аналізу при розробці відповідних стратегій і програм розвитку.

Так, у рамках проекту Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) "Підтримка Уряду України щодо оновлення національно-визначеного внеску" на основі розробки сценаріїв (референтного, кліматично нейтрального, сценарію чутливості і комбінованого) був розроблений довгостроковий сценарій розвитку України до 2050 р. як базовий макроекономічний сценарій, який має відновлюваний інерційний характер зростання економіки з випереджальний розвитком виробництва споживчих товарів (табл. 2).

Порівнюючи прогнозовану величину показників розвитку за даними стратегії економічного розвитку країни і результатами аналізу ЄБРР, видно їх суттєву неспівставність. Перший цільовий пріоритетний індикатор стратегії прогнозує зростання реального ВВП країни до 2030 р. не менше ніж у 2 рази. Водночас наведені дані ЄБРР прогнозують його величину на рівні 3,8 %. Безумовно, Україна повинна спиратись на власні прогнози, але ігнорувати дані європейських організацій не слід. Очевидно, що необхідно ґрунтовніше розглянути причини розходжень у таких важливих розрахунках.

Вищенаведене робить очевидним необхідність проведення більш глибокого аналізу і діагностики передумов зростання показників розвитку країни за певний період. Темпи зростання номінального і реального ВВП країни (див. табл. 1) показують відсутність стійкої динаміки зростання цього показника, що також потребує пояснень причин і наслідків коливань. Досить великою і нерівномірною є різниця між номінальною і реальною величиною ВВП, що викликає занепокоєння стосовно нестійкої динаміки. Не менш важливим є також аналіз динаміки продуктивності праці, розрахованої за номінальним ВВП в доларах. Її величина також не викликає оптимізму, оскільки підвищення саме цих показників створює умови для досягнення багатьох інших результатів, а їх фактичний рівень формує стартові умови економічного зростання з урахуванням здійснених як позитивних, так і негативних зрушень.

Ще за перше півріччя 2020 р. коли Україна опинилася в системі непередбачуваних ризиків, пов'язаних з пандемією COVID-19, ВВП знизився на 6,7 %, падіння промислового виробництва становило 8,3 %, що по-

рівняно з першим півріччям попереднього року зменшилося на третину, вплив капітальних інвестицій знизився, кількість осіб, задіяних в економіці, скоротилась [13]. Безумовно, крім названих проблем глобальної пандемії, економічне зростання залежить від низки інших чинників, які також можуть суттєво впливати на його зниження. Тому основні ціннісні орієнтації економічного зростання повинні спиратись на застосування такого методико-аналітичного підходу до розробки стратегій зростання і розвитку, який передбачає і створює гарантовані умови для досягнення ключових індикаторів за будь-яких несприятливих сценаріїв суспільного життя і з урахуванням майбутніх економічних трансформацій попередніх траєкторій розвитку. Систему показників очікуваних реформ доцільно надавати за кожним напрямом. Такі показники також вже існують чи запропоновані науковою спільнотою і практиками, але в розрахунках фактичної і прогнозованої динаміки процесів зростання вживаються поки недостатньо. Усе це мотивує до перегляду й удосконалення моделі методико-аналітичного обґрунтування і розробки стратегій і планів довгострокового економічного зростання. До її складників, які послідовно реалізуються при розробці стратегій, в першому наближенні доцільно включити:

- обґрунтування внутрішніх потреб країни в продукції і послугах власного виробництва за галузевою і територіальними структурами;
- аналіз структури споживання продукції і послуг для функціонування промисловості і соціально-економічного простору України;
- аналіз можливостей і доцільності експорту й імпорту;
- визначення і оцінка внутрішнього невикористаного потенціалу і можливостей його задіяння;
- встановлення впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на темпи економічного зростання з урахуванням непередбачуваних подій і явищ;
- визначення переліку компонент світових трансформацій на період розробки стратегії і їх урахування в складі запланованих до впровадження трансформаційних заходів в економіці країни;
- визначення змісту і послідовності реалізації заходів і інституалізація трансформаційних зрушень в економічній системі за пріоритетними напрямками впливу;
- розробка коротко- і довгострокових стратегій розвитку існуючих галузей і напрямів, узгоджених з потребами українського народу за територіями;
- формування інноваційно-національної стратегії збалансованого зростання соціально-економічного розвитку країни.

Удосконалюючи методичний підхід до побудови моделі економічного зростання, безумовно слід вивчати прогресивний зарубіжний досвід, але імпортування інститутів розвитку із зовнішнього середовища доцільно тільки за умови, що вони відповідають вітчизняним векторам розвитку, або принаймі не суперечать їх застосуванню. Зміни, привнесені в економіку інформаційною революцією, не слід обмежувати певними сегментами технологій і окремими галузями. Адже вони здатні модифікувати і змінювати технології і процеси в усіх інших галузях, їх функціональні параметри, умови і закономірності функціонування. Тому їх опанування необхідно планувати в усій економічній системі, створюючи умови збалансованості розвитку.

Водночас способи забезпечення стратегічного економічного зростання повинні відповідати не тільки умовам економічної доцільності, а й можливостям самої держави для їх цілісної і збалансованої реалізації, враховуючи власні пріоритети та наявні проблеми. Так, сьо-

Таблиця 2. Сценарій зростання економіки України інерційного характеру з випереджальним розвитком виробництва споживчих товарів

Показник	Роки		
	2021 – 2030	2031 – 2040	2041 – 2050
ВВП, %, середній за період	3,8	3,5	3,2
Добувна промисловість, %, середній за період	2,0	1,2	0,6
Переробна промисловість, %, середній за період	4,5	4,2	3,8
Промисловість усього, %, середній за період	3,5	3,2	2,2
Будівництво, %, середній за період	5,0	4,3	3,9
Частка сфери послуг у ВВП, %, середній за період	52,7	54,3	55,7

Джерело: на основні даних, наведених на сайті Євроінтеграційного порталу: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/analitika>

годні пріоритетними в низці заходів і чинників відновлення економіки України слід розглядати заходи з упровадження надійної системи забезпечення соціально-економічного захисту людей і створення умов утримання громадян в країні від міграції в пошуках роботи за кордоном, забезпечення і розвиток трудових ресурсів та їх мотивування до підвищення продуктивності і якості праці в рідній країні. Необхідно також вживати заходи щодо розширення внутрішнього ринку праці країни, його можливостей і гарантій для працевлаштування.

На сучасному етапі війна поглибила існуючі і створила нові проблеми в усій економічній системі України. Ще на початку 2022 р. в нашій державі зафіксовано критично низький рівень безробіття порівняно з країнами Європи, а саме, він став вищим ніж у Чехії, Угорщині і Литві у 8—20 разів, що відкинуло частину наших громадян за межу бідності. Встановлення з 1 січня 2022 р. прожиткового мінімуму 2 393 грн і мінімальної заробітної плати 6 500 грн, зростаючий рівень інфляції, податок на заробітну плату не змінюють їх злиденного існування.

ВИСНОВКИ

Отже, нагальною стає потреба підвищення заробітної плати всіх категорій працівників. Середня заробітна плата в Україні, розмір якої публікується державною статистикою, повинна бути представлений не як середня величина, а за окремими категоріями працівників. Оскільки цей показник сьогодні не свідчить про реальний стан оплати праці всіх категорій створюючи необ'єктивну картину. Саме заробітна плата насамперед впливає на виїзд жителів країни за її межі. При цьому її низький рівень призводить не тільки до економічного зубожіння нації, знань і продуктивності праці, а й до соціальних, психологічних проблем, життєвої недоволеності, поглиблення соціальної напруги і соціальних протестів. Тому розмір середньої заробітної праці і співвідношення заробітної плати різних категорій працівників, підвищення прожиткового мінімуму і мінімальної заробітної плати повинні розглядатись як основні результати стратегічних заходів розвитку і поточного економічного зростання.

Безробіття завдає прямих економічних збитків суспільству, змінює можливості достатку окремих груп населення, не сприяє подальшому удосконаленню набутих знань, які взагалі можуть бути незатребуваними на новому робочому місці. Це робить надзвичайно неефективними витрати суспільства і самих громадян на освіту, знижує знаннєвий потенціал населення країни. Усе це засвідчує необхідність пріоритетної розбудови і розвитку інноваційно спрямованої економіки країни на засадах використання власних трудових ресурсів, їх збереження, накопичення і подальшого розвитку.

Для економічного зростання і збалансованого розвитку загрозливою є тенденція нарощення зовнішнього боргу країни. Стає очевидним, що реформи необхідно проводити не за рахунок цього джерела, а спиратись на джерела, які не пов'язані зі збільшенням боргу: за рахунок зростання прибутків суб'єктів господарювання, бюджетних коштів, опанування нових можливостей випуску продукції з вищою доданою вартістю, знижен-

ня сировинно орієнтованого виробництва і обсягів його експортував, розбудови переробних і нових галузей із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій і "нової економіки" (диджиталізації, адаптивних виробництв, 3D друку), побудова коротких ланцюгів створення доданої вартості та інші. Необхідним є створення умов для збільшення інновацій, інвестицій і втілення нових ідей не за рахунок позичкових коштів, а утримання в країні фахівців, підготовлених закладами вищої освіти України, збільшення їх мотиваційних стимулів до вищої продуктивності праці.

Література:

1. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 3 березня 2021 р. № 179. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#Text>
2. Вектори економічного розвитку 2030 / Кабінет Міністрів України (опубліковано 6 листопада 2020 р.), 2020. 416 с. Режим доступу: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>
3. Аудит економіки України 2030 / Кабінет Міністрів України (опубліковано 6 листопада 2020 р.), 2020. 123 с. Режим доступу: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>.
4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку / авт. кол.: Жилінська О. (наук. ред.), Мельничук О. (відповід. ред.), Антонюк Л. [та ін.]; 2-ге вид. Львів: Кальварія, 2017. 164 с.
5. Резнікова О.О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища: монографія. Київ: НІСД, 2022. 532 с.
6. Шевченко А.В. Інструменти активізації інноваційного розвитку у промисловості України на засадах SMART-спеціалізації: аналітична записка (опубліковано 22.12.2021) НІСД: Центр економічних і соціальних досліджень. 22 с. Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/instrumenty-aktyvizatsiyi-innovatsiy-noho-rozvytku-u-promyslovosti-ukrayiny>
7. Чирок І. М. Нова економіка: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 236 с.
8. Форсайт економіки України: середньостроковий (2015—2020 роки) і довгостроковий (2020-2030 роки) часові горизонти / наук. кер. проекту М. З. Згуровський / Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут"; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. Київ: НТУУ "КПІ", 2015. 136 с.
9. Інституційно-організаційні основи проведення форсайтдослідження "Економіка України — 2050": колективна монографія / за ред. М. І. Скрипниченко; НАН України, ДУ "Інститут економіки та прогнозування НАН України". Київ, 2021. 485 с. Режим доступу: <http://ief.org.ua/docs/mg/358.pdf> ISBN 978-966-02-9830-9 (електронне видання).
10. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021—2027 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text>
11. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p#Text>
12. Україна 2030E — країна з розвинутою цифровою економікою / Український інститут майбутнього. Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html>
13. Україна: вплив на економіку і суспільство (бачення постпандемічного розвитку у 2020—2024 рр.

очима експертів та молоді): консенсус-прогноз № 52 / Департамент стратегічного планування та макроекономічного прогнозування. Режим доступу: file:///C:/Users/Helen/Downloads/Concensus_2020_ukr_52_Aug.pdf

References:

1. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution "On approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-p#Text> (Accessed 10 May 2022).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), "Vectors of economic development 2030", available at: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> (Accessed 10 May 2022).
3. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), "Audit of the economy of Ukraine 2030", available at: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> (Accessed 10 May 2022).
4. Zhylyns'ka, O. Mel'nychuk, O. and Antoniuk, L. (2017), *Ukraine 2030: Doktryna zbalansovanoho rozvytku [Ukraine 2030: The Doctrine of Balanced Development]*, Kal'variia, L'viv, Ukraine.
5. Reznikova, O.O. (2022), *Natsional'na stijkist' v umovakh minlyvoho bezpekovoho seredovyscha [National resilience in a changing security environment]*, NISD, Kyiv, Ukraine.
6. Shevchenko, A.V. (2021), "Tools for intensifying innovative development in the industry of Ukraine on the basis of SMART-specialization", available at: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/ekonomika/instrumenty-aktyvizatsiyi-innovatsiy-noho-rozvytku-u-promyslovosti-ukrayiny> (Accessed 10 May 2022).
7. Chyrok, I.M. (2016), *Nova ekonomika [The new economy]*, TNEU, Ternopil', Ukraine.
8. Zghurovs'kyj, M.Z. (2015), *Forsajt ekonomiky Ukrainy: seredn'ostrokovyj (2015—2020 roky) i dovhostrokovyj (2020—2030 roky) chasovi horyzonty [Foresight of Ukraine's economy: medium-term (2015-2020) and long-term (2020—2030) time horizons]*, Mizhnarodna rada z nauky (ICSU); Komitet iz systemnoho analizu pry Prezydii NAN Ukrainy; Natsional'nyj tekhnichnyj universytet Ukrainy "Kyiv'skyj politekhnichnyj instytut"; Instytut prykladnoho systemnoho analizu NAN Ukrainy i MON Ukrainy; Svitovij tsentr danykh z heoinformatyky ta staloho rozvytku. NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.
9. Skrypnychenko, M.I. (2021), *Instytutsijno-orhanizatsijni osnovy provedennia forsajtdoslidzhennia "Ekonomika Ukrainy — 2050" [Institutional and organizational bases of conducting foresight research "Economy of Ukraine - 2050"]*, NAN Ukrainy, DU "Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia NAN Ukrainy". Kyiv, Ukraine, available at: <http://ief.org.ua/docs/mg/358.pdf> (Accessed 10 May 2022).
10. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Resolution "On approval of the State Strategy for Regional Development for 2021—2027", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-p#Text> (Accessed 10 May 2022).
11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), Resolution "On approval of the State Strategy for Regional Development until 2020", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-p#Text> (Accessed 10 May 2022).
12. Ukrain'skyj instytut majbutn'oho (2018), "Ukraine 2030E is a country with a developed digital economy", available at: <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html> (Accessed 10 May 2022).
13. Departament stratehichnoho planuvannia ta makroekonomichnoho prohnozuvannia Ukraina (2020), "Ukraine: impact on the economy and society (vision of post-pandemic development in 2020—2024 through the eyes of experts and youth): consensus forecast № 52", available at: <https://www.me.gov.ua/Documents/Download?id=bc5d2c61-1a7f-4ec7-8071-b996f2ad2b5a> (Accessed 10 May 2022).

Стаття надійшла до редакції 15.05.2022 р.